

Dk. Dave Mathewson, Fasihi ya Agano Jipya, Hotuba ya 10, Luka: Usuli na Mandhari

© 2024 Dave Mathewson na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dk. Dave Mathewson akiwasilisha hotuba ya Historia na Fasihi ya Agano Jipya namba 10 juu ya Luka: historia na mandhari zake.

Sawa, wacha tuendeleo na tuende. Nina habari mbaya kwako.

Kuna jaribio leo lakini utapata wazo la jinsi moja ya maswali yangu inavyoonekana. Kwa hivyo, tutaanza na hiyo na kisha ninataka kuhamia katika Injili ya Luka. Tangazo lingine pia ni kwamba kutakuwa na uhakika, ingawa bado sijaamua wakati na TA yangu, kutakuwa na kikao cha ziada cha mkopo Jumatano jioni wakati fulani labda katika chumba hiki.

Kwa hivyo mara tu nitakapopata maelezo, nitakutumia barua pepe. Kwa hivyo, ikiwa barua pepe inatoka kwa darasa la Agano Jipya, hakikisha umeangalia hiyo. Tena, ningekukumbusha, kwamba baadhi yenu wanaweza pia kushiriki katika vikao vingine vya ukaguzi kupitia Kituo cha Usaidizi wa Kiakademia.

Hizo hazihesabiwi kwa mkopo wa ziada. Hiki ndicho kikao ambacho TA yangu itafanya Jumatano jioni ndicho kitakachohesabiwa kwa mkopo wa ziada. Tena, nitakujulisha mara tu nitakapojua ni lini, ni lini hasa inakutana, na wapi, lakini labda itakuwa hapa kwenye chumba hiki.

Sawa, wacha tufungue kwa maombi, halafu nitatoa jaribio lako.

Baba, asante tena kwa kujifunua kwetu katika Neno lako lililoandikwa, lakini tunatambua kwamba hiyo inafanya kazi tu kutuelekeza zaidi ya hapo kwa ufunuo wako na kufunua Mwenyewe katika mfumo wa Mwanadamu, Yesu Kristo, ufunuo wako wa mwisho kwetu. Na ninaomba kwamba tunapofanya kazi kupitia Injili, tutakabiliwa kwa njia mpya na Neno hilo lililo hai na tutathibitishwa zaidi na kutiwa moyo kujibu kwa njia ambayo Maandiko yenyewe yanaita. Kwa jina la Yesu, tunaomba. Amina.

Tafadhali hakikisha kuwa unaona nafasi kwenye safu wima ya mkono wa kushoto.

Hakikisha umerekodi jibu lako hapo, barua sahihi. Usiizungushe. Unaweza kuizunguka ikiwa unataka, lakini kitakachowekwa ni safu ya mkono wa kushoto na nafasi hizo zilizoachwa wazi.

Kwa hivyo, hakikisha jibu lako linarekodiwa katika nafasi hiyo kwenye safu wima ya kushoto ya chemsha bongo. Tena, inategemea tu usomaji wako wa kitabu cha kiada. Mawasiliano yoyote au mwingiliano na kile tumezungumza darasani ni bahati mbaya.

Tano haina majibu. Sawa, hiyo ni bure yangu kwako. Baadhi yenu mna majibu yake.

Usijali kuhusu hilo. Tano, hiyo ni zawadi yangu kwako. Ndio, nambari tano.

Sina hakika ni nini kilitokea. Kompyuta yangu ilishtuka. Sura namba sita, ikiwa una nambari sita ambayo ina seti mbili za majibu chini yake, ni seti ya pili.

Puuza mstari huo wa kwanza unaosema Marko, Yohana, Matendo, na Warumi. Puuza hilo. Jibu sahihi la nambari sita ni kwamba Yesu alikuwa rabi, na sheria ya Agano la Kale lazima itiiwe.

Mtu, ninapaswa karibu kukusanya hizi na kuanza upya. Hapana, hilo halitakuwa wazo zuri pia. La la la.

La. Sawa. Ndio, ndio, ndio.

Ndiyo. Sawa kabisa. Hapo ni kweli.

Nambari sita. Ndio, nambari sita ni seti ya kwanza. Hiyo ni sahihi.

Hii ni jaribio B. Kwa nambari tano, hiyo ni bure kwa kila mtu. Nambari sita, B, ni seti ya kwanza ya majibu. Marko, Yohana, Matendo, na Warumi, hizo ndizo chaguzi unazochagua.

Kuna maswali mawili tofauti. Kuna herufi A na herufi B juu. Ikiwa una herufi A, uko sawa.

Usiwe na wasiwasi kuihusu. Bado unapata nambari tano bure. Lakini ikiwa una herufi B, nambari sita, seti ya kwanza ya majibu, Marko, Yohana, Matendo, na Warumi, hiyo ndiyo unayochagua.

Wengine unaweza kupuuza. Sawa kabisa. Watoe hizo.

Aina ya kuwakabidhi hadi mwisho na kisha mbele. Ninakuahidi ijayo, kwa matumaini, jaribio linalofuata litakuwa la kutatanisha kidogo. Sina hakika ni nini kilitokea.

Lakini mimi huwa nalaumu kwenye kompyuta yangu. Lakini nataka kuendelea kuzungumza juu ya Injili. Tutaendelea na Injili namba tatu.

Na kile ambacho tumekuwa tukifanya ni kuzingatia kile ambacho ni tofauti katika kila moja ya Injili nne kwa kadiri zinavyoweza kuwekwa pamoja, ni aina gani za mada wanazosisitiza, na kadhalika. Na kwa hivyo, tutafanya vivyo hivyo na Luka. Tutauliza swali, ni nini cha kipekee kuhusu Luka? Inaonekana kusesitiza nini dhidi ya Mathayo, Marko, na Yohana pia? Ni njia gani ya kipekee inayomwonyesha Yesu? Tuliona kwamba Mathayo, Mathayo anamwonyesha Yesu kama mwana wa Daudi, Masihi kwa Wayahudi na Mataifa.

Mathayo anamwonyesha Yesu kama mwalimu, akimwonyesha kama mojawapo ya maneno yanayopendwa zaidi na Mathayo kumtaja Yesu, kama mwana wake wa Mungu. Yeye pia ni utimilifu wa Agano la Kale. Hadithi zote za Agano la Kale hupata kilele chao katika Yesu.

Na yeye ndiye Musa mpya. Tuliona na Marko, kwamba Marko kimsingi anamwonyesha Yesu kama Mungu na mshindi, lakini pia kama mwanadamu, labda msisitizo juu ya mateso yake na shauku yake, labda kwa sababu ya hali na hadhira ambayo Marko anahutubia. Kwa hivyo, ni nini cha kipekee kuhusu jinsi Luka anavyomwonyesha Yesu? Kweli, tutaanza kwa kuangalia ni kitabu cha aina gani Luka.

Kwanza kabisa, na kwa matumaini, ulichukua hii katika usomaji wako, katika utangulizi wako wa Agano Jipya juu ya Luka, ni kwamba Luka kweli, na nadhani hata tulizungumza juu ya njia hii nyuma karibu na mwanzo wa muhula, Luka ni sehemu ya kazi ya juzuu mbili inayojumuisha Luka na Matendo. Kwa hivyo unaposoma sura ya kwanza ya Luka na kisha ukaenda kwenye sura ya kwanza ya Matendo, ni dhahiri kwamba ni pamoja. Hapo awali zilikuwa kazi ya juzuu mbili.

Kuna nadharia kwa nini ziligawanyika, lakini angalau moja ya sababu kwa nini Luka na Matendo hawako pamoja tena ni Luka basi, katika Agano Jipya, Luka huenda na vitabu vingine ambavyo vinafanana, injili zingine, Mathayo, Marko, na Yohana. Na kisha Matendo hutoa, kama tulivyoona, utangulizi unaofaa kwa barua za Paulo, lakini kwa njia zingine kwa Agano Jipya. Na ni daraja linalofaa kati ya injili na wafuasi wa Yesu ambao hufanya kazi hiyo ambayo Yesu alianzisha, na kuenea kisha katika barua ambazo baadhi ya wahusika wakuu wa Matendo waliandika, kama vile barua za Paulo, barua za Petro, na kadhalika.

Kwa hivyo, Luka na Matendo kwa kweli ni pamoja. Luka alikuwa juzuu ya kwanza ya kazi ya juzuu mbili ambayo ilipojumuishwa katika Agano Jipya iligawanyika, na Luka huenda na vitabu vingine ambavyo vinafanana, Mathayo, Marko, na Yohana. Luka kwa kweli, tofauti na injili zingine, Luka anatuambia kidogo juu ya jinsi alivyoandika injili yake na kwanini aliandika.

Katika mistari minne ya kwanza kabisa, mistari minne ya kwanza ya Luka inafanana sana na wasifu wa kawaida wa Kigiriki na Kirumi wa karne ya kwanza. Msamiati

mwingi ambao Luka anatumia katika mistari hii minne ya kwanza. Na Luka anatuambia wazi kwa nini anaandika na jinsi alivyoendelea kuandika kazi yake.

Kwa hivyo, kuanza, nitasoma tu mistari minne ya kwanza kwa kuwa wengi wamejitolea kuweka maelezo ya utaratibu wa matukio ambayo yametimizwa kati yetu, kama vile yalivyokabidhiwa kwetu na wale ambao tangu mwanzo walikuwa mashahidi wa macho na watumishi wa neno, mimi pia niliamua baada ya kuchunguza kila kitu kwa uangalifu tangu mwanzo kabisa kukuandikia akaunti kwa utaratibu, Theophilus bora zaidi. Huenda Theofilo alikuwa mlinzi, mtu aliyefadhili uandishi wa Luka, ili uweze kujua ukweli kuhusu mambo ambayo umeagizwa juu yake. Sasa, kile mistari hii inatuambia ni mambo kadhaa.

Kwanza kabisa, Luka inaonekana anajua vyanzo vingine vilivyoandikwa. Na sisi, nadhani tulizungumza kidogo tayari juu ya Luka 1, 1 hadi 4, wakati tulijadili uaminifu wa injili. Lakini Luka anatuambia kwamba anafahamu vyanzo vingine vilivyoandikwa vinavyozungumzia suala la maisha ya Kristo au akaunti zingine za maisha na mafundisho ya Kristo.

Moja au zaidi ya hawa inaweza kuwa Marko au Mathayo. Luka hatuambii, lakini anafahamu tu akaunti zingine za maisha ya Kristo ambazo Luka anatoa juu yake. Na labda pendekezo pia ni kwamba Luka anawaona hawatoshi kwa kiwango fulani ili sasa awaongeze au kuandika akaunti ya mambo ambayo anataka kusesitiza juu ya maisha ya Kristo.

Pili, Luka anategemea mashahidi wa macho pia. Anazungumza juu ya mambo ambayo yametolewa na wale ambao mwanzoni walikuwa mashahidi wa hafla hizi. Kwa hivyo, inaonekana Luka hategemei tu vyanzo vilivyoandikwa na akaunti zilizoandikwa lakini pia anategemea ripoti za mashuhuda wa macho.

Wengine wanafikiri kwamba nyenzo katika sura kadhaa za kwanza haswa, ambapo una baadhi ya maneno ya kina ya Mariamu au Elisabeti yanayozunguka kuzaliwa kwa Kristo, labda yalipitishwa kwake na mashuhuda wa macho. Huo ni uwezekano. Lakini Luka anafahamu wazi utegemezi wa mashahidi wa macho ambao anawategemea katika uandishi wa injili yake mwenyewe.

Inafurahisha, Luka mwenyewe anaamua kuandika akaunti yake mwenyewe ya maisha ya Kristo. Tena, Luka anaweza kuwa amepata vyanzo vingine au akaunti zingine hazitoshi, au angalau kutoshughulikia wasiwasi ambao anataka kushughulikia juu ya maisha ya Kristo, lakini Luka mwenyewe anaamua kuandika akaunti yake mwenyewe. Inafurahisha kwamba mapema sana, maandishi kadhaa ya mapema ya Kilatini ya Injili ya Luka yalijumuisha kifungu hicho, ilionekana kuwa nzuri kwangu.

Kuna idadi ya maandishi ya Kilatini ambayo yanasema, ilionekana kuwa nzuri kwangu, na kwa Roho Mtakatifu, kana kwamba mistari ya 1-4 inasikika sana kama hii

ni kazi ya Luka mwenyewe. Ili kuidhinisha hii kama maandiko yaliyovuviwa, hati kadhaa mapema katika Kilatini zinaongeza, kwa Roho Mtakatifu, ambayo kwa kweli ni kifungu unachopata katika maandishi mengine ya Luka katika Matendo sura ya 15. Lakini cha kufurahisha, Luka hatuambii au kutoa dalili yoyote kwamba anaandika chini ya uvuvio wa Roho Mtakatifu.

Tena, utaona sio maandishi wote wanajua kuwa wanawasiliana na kile ambacho sio chini ya ufunuo wa Mungu, na Luka haonekani kufikiria anaandika kitu kingine chochote isipokuwa wasifu wa kawaida wa karne ya kwanza wa Kigiriki na Kirumi. Hata hivyo, wakati huo huo, Roho wa Mungu, ingawa hajafafanuliwa wazi katika Luka, bado anahusika, kwa hivyo bidhaa hiyo sio chini ya maneno yote mawili ya Luka, lakini pia maneno ya Mungu kwa watu wake. Na kisha hatimaye, Luka ataandika simulizi la utaratibu.

Mkazo ni juu ya usahihi na mpangilio wa kitabu hiki, ingawa kwa utaratibu hatupaswi kuichukulia kumaanisha mpangilio wa mpangilio. Wakati mwingine Luka, kama ilivyokuwa kawaida wakati wa wasifu wa karne ya kwanza, Luka hupanga nyenzo kwa mada au mada badala ya mpangilio. Wakati mwingine baadhi ya nyenzo unazopata katika sehemu moja katika Mathayo zitakuwa mahali tofauti katika Luka, au ikiwa ni sehemu moja katika Marko, inaweza kuwa mahali tofauti katika Luka.

Tena, hiyo sio kwa sababu Luka alichanganyikiwa au hakuelewa wakati mambo haya yalifanyika. Ni kwamba wakati mwingine, mmoja wa maandishi wa injili, Mathayo, Marko, na Luka, anaweza kuchagua kupanga mambo kwa mada badala ya mpangilio ambao yalitokea. Na kwa hivyo, ukweli kwamba Luka anaandika akaunti ya utaratibu haimaanishi kwamba Luka ni sahihi zaidi kuliko injili zingine.

Tena, wakati mwingine anaweza kupanga kitabu chake kwa mada na kwenda kwa mada badala ya mpangilio ambao matukio yalitokea. Vipi kuhusu mwandishi? Tunajua nini kuhusu Luka? Luka, kama kitabu chako cha kiada kilivyotuambia, Luka, kama mapokeo yanavyosema, alikuwa daktari, lakini muhimu zaidi, Luka alikuwa mshirika wa Paulo, ambayo inaweza kuelezea kwa nini injili ya Luka ingejumuishwa katika Maandiko. Ingawa Luka mwenyewe hakuwa mtume wa Yesu, inaonekana alikuwa mshirika wa karibu wa Paulo, ambaye alikuwa mmoja wa mitume wa Yesu.

Kwa hivyo, kuna uwezekano kwamba hiyo ilikuwa na ushawishi juu ya kuingizwa kwa kitabu cha Luka na injili zingine, Mathayo, Marko, na Yohana pia. Inafurahisha, ili kuonyesha pia kwamba Luka na Matendo huenda pamoja unapoweka Luka na Matendo pamoja, kwa kweli, muundo au mpangilio wa kuvutia unaibuka ambao unaonekana kama hii. Kwanza kabisa, Luka, na hii ni, vizuri nitazungumza juu ya muundo kwa muda mfupi.

Luka anaanza na Yesu katika muktadha wa ulimwengu wa Kirumi. Je, unakumbuka jinsi sura ya 2 inavyoanza, kinachojulikana kama hadithi ya Krismasi? Ilitokea au

ilitokea katika siku hizo wakati Kaisari Augusto, akirejelea Kaisari Augusto, na rejea ni kwa Quirinius, gavana wa Siria. Kwa maneno mengine, Yesu, Luka anatoa hoja kubwa ya kuchukua kuzaliwa kwa Yesu huko Bethlehemu na kuiweka katika muktadha wa ulimwengu wote wa Kirumi.

Ndiyo maana anawataja Kwirinio na Kaisari Augusto kama mfalme wakati huo kwa sababu anaweka wazi kwamba Yesu, anaweka kuzaliwa kwa Yesu katika muktadha sio tu wa Bethlehemu na Yerusalemu na Yudea, lakini katika muktadha wa ulimwengu wote wa Ugiriki na Kirumi. Kwa hivyo, Luka anaanza na ulimwengu mpana wa Kirumi katika sura kadhaa za kwanza. Kisha Luka anamaliza, Luka anamalizia kwa msisitizo juu ya Yerusalemu.

Kila kitu kinachotokea kuelekea mwisho wa Luka hufanyika Yerusalemu. Kwa kweli, kuna msisitizo katika Luka wa Yesu kusafiri au kusafiri kuelekea Yerusalemu, kwa hivyo kila kitu kinaishia katika jiji la Yerusalemu. Sasa, kitabu cha Matendo huanza pale ambapo Luka anaacha na Yesu akiwatokea wafuasi wake huko Yerusalemu.

Matendo huanza Yerusalemu na kukumbuka Matendo 2 kwa kumwagika kwa Roho Mtakatifu siku ya Pentekoste, ambayo hufanyika Yerusalemu. Lakini cha kufurahisha basi, Matendo yanaishia ndani ya ulimwengu mpana wa Kirumi na injili mwishowe kupitia mtume Paulo na mahubiri ya mitume, injili ikifikia ulimwengu wa Kirumi. Kwa hivyo hii ndio inayojulikana, hii ni muundo wa fasihi, Je, kuna mtu yeyote anayejua hii inaitwaje? Inaitwa chiasm ambapo mwanzo na mwisho ni sawa na kisha sehemu za kati ni sawa pia.

Ni wakati aina ya kazi inapohamia ndani na kisha inajirudia na kurudi nje, hiyo inajulikana kama chiasm. Na Luka na Matendo yanaonekana kupangwa kulingana na hii. Tena, kuanzia katika muktadha wa ulimwengu mpana wa Kirumi, kuishia Yerusalemu, kisha Matendo kuanzia Yerusalemu na injili ikienea kukumbatia ulimwengu wa Kirumi.

Kwa hivyo hiyo inaonekana kuwa ya kukusudia kwa upande wa Luka. Ninachotaka kufanya ni kuisitiza tu na kuzungumza kwa ufupi sana juu ya vifungu vichache muhimu au muhimu katika Luka ambavyo vinaonekana kuonyesha kile anachojaribu kufanya, au angalau baadhi ya mambo ya kipekee anayotaka kufanya. Na hatua ya kwanza ya kusimama ni Luka sura ya 2. Luka sura ya 2 ni, kabla sijaangalia hiyo, kwa njia, kila mtu anaona ukurasa, nadhani ni ukurasa wa 16 katika maelezo yako, nina muhtasari huu.

Kwa kweli inatoka kwa kitabu kutoka kwa mmoja wa maprofesa hapa, Paul Borgman juu ya Luka, kitabu ambacho aliandika juu ya Luka, profesa wa Kiingereza. Na alipendekeza ufunguo, angalia muhtasari huu unaonekana, katika maelezo yako, kama chiasm. Mwanzo na mwisho ni sawa, inafanya kazi katikati.

Sasa, tena, siweki hii hapa kwa sababu ninakubaliana na maelezo yote yake. Ni mfano tu wa jinsi Luka anaweza kueleweka na jinsi mtu anaweza kupanga kazi kulingana na kanuni hii. Tena, unaanza na kufanya kazi katikati na kisha kitabu hufanya kazi tena.

Na wakati mwingine ni kile kilicho katikati, kama nilivyo hapa kwa herufi nzito, ni kile kilicho katikati ya hiyo mara nyingi ndicho kinachosisitizwa wakati mwingine. Lakini hebu turudi kwenye vifungu muhimu, Luka sura ya 2. Luka sura ya 2 inaanza kwa, tena, na akaunti ya Luka ya hadithi ya Krismasi, kwa kweli inakujulisha kitu ambacho ni muhimu kwa Luka. Hiyo ni, Luka anafanya jambo kubwa kutokana na ukweli kwamba Yesu, tofauti na akaunti unayosoma katika Mathayo, ambapo katika Mathayo, Yesu anapata mapokezi ya kifalme.

Yuko Bethlehemu, lakini yuko Bethlehemu kwa sababu yeye ni tishio kwa Herode, mfalme. Anatembelewa na waheshimiwa hawa wa kigeni ambao wanamletea zawadi za gharama kubwa katika kutimiza Isaya sura ya 60. Lakini katika Luka, ni kinyume kabisa.

Yesu anaonyeshwa kama alizaliwa katika badala yake, sio tu unyenyekevu, lakini aina ya hali ya kufedhehesha. Huu ni ufunguo muhimu sana kwa Luka, kwamba atasisitiza sio tu hali ya kufedhehesha ya Yesu lakini ukweli kwamba injili inachukua mizizi katika hali na katika vikundi vya watu ambavyo vinachukuliwa kuwa vya kuchukiza na pembezoni mwa jamii. Kwa hivyo kwa nini Luka hazungumzi juu ya mamajusi wanaokuja kumtembelea Yesu? Kweli, labda hakujua juu yao, au labda alijua, lakini hakika hawakufaa kusudi lake.

Badala yake, Luka anawafanya wachungaji waje na kumtembelea Yesu kwa sababu hii inalingana na kusudi lake kikamilifu. Luka anataka kusesitiza, na tutaona hii katika maeneo mengine kadhaa, Luka anataka kusesitiza kwamba injili inakwenda kwa watu waliotengwa na jamii, kwa mambo ya kuchukiza ya jamii. Kwa hivyo, ana wachungaji ambao, najua tumewafurahisha wachungaji kuwa watu hawa wa ajabu wanaoishi katika milima ya kupendeza ya Bethlehemu ambao huja kumwona Yesu kwenye hori, lakini wachungaji wangukuwa kwenye ngazi ya chini kabisa ya ngazi ya kijamii.

Walikuwa aina ya watu wa chini na wa nje, au chukizo la jamii. Na kwa hivyo, Luka anajitahidi kuwafanya wachungaji waje kumwabudu Yesu kwa sababu hiyo itafaa mada yake katika injili yote, kwamba Yesu anafikia pembezoni mwa jamii, kwa wale ambao kila mtu mwingine anakataa, kwa waliotengwa na jamii. Anaanza mada hiyo kwa kuvutia wachungaji hawa wa kuchukiza wanaokuja na kumtembelea Yesu na kumwabudu wakati wa kuzaliwa kwake.

Kwa hivyo, Luka 2 ni muhimu sana kwa aina ya kuweka mazingira ya kile Luka atakachofanya na jinsi atakavyomwonyesha Yesu na jinsi atakavyoelewa wokovu ambao Yesu analeta kwa watu wake. Nilizungumza kidogo juu ya sehemu ya kati.

Tena, katika mfano huu hapa, nimekupa kitabu cha Profesa Borgman ikiwa unataka kuangalia hiyo.

Lakini tena, ni njia moja tu ya kuelewa sehemu kuu. Inajulikana kuwa Luka ana, tena, sehemu kuu ambayo mara nyingi huitwa simulizi la kusafiri. Tena, ambapo Yesu anasafiri kwenda Yerusalemu, ambayo itafikia kilele cha kifo chake na ufufuo wake.

Na hii ni moja tu, tena, unapoiangalia, ni aina ya chiasm. Inaonekana kama hii, isipokuwa maelezo mengi zaidi. Lakini hiyo ni njia moja inayowezekana ya kuangalia sehemu ya kati ya Luka.

Tena, unachoweza kuona ni kwamba Luka hajaketi tu na kuandika hadithi juu ya kichwa chake. Hii inaweza kuundwa vizuri sana na kuwekwa pamoja na kupangwa kwa uangalifu anapoandika akaunti yake mwenyewe ya utaratibu wa maisha ya Kristo. Sasa, pamoja na Luka 2, vifungu vingine kadhaa vya kuteka mawazo yako ambavyo ni vya kipekee kwa Luka, na moja wapo ni Luka sura ya 10.

Tayari tumezungumza juu ya mfano wa Msamaria Mwema mwanzoni mwa muhula huu kama mfano wa jinsi kuelewa asili ya kitamaduni kunaweza kuangazia jinsi tunavyosoma mfano. Kwa mfano, kama nilivyosema, tumemfuga Msamaria kumfanya Msamaria awe shujaa na mtu anayehitajika, lakini katika karne ya kwanza hiyo isingekuwa hivyo. Angalau kwa wasomaji wa Kiyahudi, kutajwa kwa Wasamaria kungefanywa kwa dharau kubwa na chuki.

Msamaria huyo alikuwa shujaa mdogo zaidi wa moja ya hadithi za Yesu. Ingekuwa imezima wasomaji. Wangechukizwa kwamba Msamaria aliibuka kama shujaa wa hadithi hiyo na sio mmoja wa mashujaa wao wa Kiyahudi au viongozi kama makuhani au Walawi.

Lakini tena, kwa nini ni Luka pekee anayejumuisha hadithi hii? Kweli, labda Mathayo alikuwa hajasikia juu yake. Hiyo inawezekana. Labda Mark hakujua.

Labda walifanya hivyo. Lakini tena, inalingana kabisa na kusudi la Luka kuonyesha kwamba wokovu, tena, huenda kwa waliotengwa na jamii. Kwa hivyo, inasadikika basi kwamba Luka angejumuisha mfano uliosimuliwa na Yesu ambao una Msamaria kuibuka kama aina ya shujaa wa hadithi, kwa sababu hiyo ni moja wapo ya msisitizo wa injili yake, kwamba Yesu ndiye Mwokozi, sio kwa wasomi wa jamii au maarufu, lakini Yesu ndiye Mwokozi wa waliotengwa na jamii na wa kuchukiza, zile ambazo kila mtu mwingine anakataa.

Hadithi zingine kadhaa za kupendeza pamoja na hiyo ni Luka pia, hii sio mfano, lakini inaambatana na msisitizo huu katika Luka 10. Luka ndio injili pekee ambayo ina hadithi nyingine ya kuvutia, tena, ambayo labda injili zingine hazikujua, lakini labda

walifanya hivyo na hawakuijumuisha, lakini hakika inafaa kusudi la Luka. Kuna mfano mmoja katika maisha ya Yesu ambapo anaponya watu 10 wenye ukoma.

Ukoma ulikuwa ugonjwa mbaya wa ngozi siku hiyo. Chini ya sheria ya Agano la Kale, ulikuwa mnajisi na kimsingi ulifukuzwa kutoka kwa jamii na kulikuwa na kanuni kali za jinsi unavyoweza kuunganishwa tena katika jamii chini ya sheria ya Agano la Kale. Kwa hivyo tena, angalia Luka ana Yesu akiwahudumia wenye ukoma, wale ambao wangukuwa watu waliotengwa na jamii, lakini inafurahisha baada ya Yesu kuwaponya watu hawa 10 na ugonjwa huu wa ukoma, inasema wote wana furaha na furaha, wanakimbia, na mmoja wao anarudi kumshukuru Yesu kwa kile alichofanya.

Kuna mtu yeyote anayekumbuka huyo alikuwa nani? Maandishi yanatuambia wazi. Alikuwa Msamaria. Nzuri sana.

Alikuwa Msamaria ambaye alirudi kati ya hawa wenye ukoma 10, ni mmoja tu aliyerudi kumshukuru Yesu kwa kile alichofanya, na huyo alikuwa Msamaria. Tena, kulingana na msisitizo wa Luka kwamba injili, Yesu anawafikia walionyimwa haki, pembezoni mwa jamii, wasiofaa, waliotengwa na jamii, na wasiofaa wa jamii. Hao ndio watu ambao Luka mara kwa mara ana Yesu akiwafikia.

Mfano mwingine ambao sio sana, sio mfano, lakini tena, ni kitu ambacho Luka pekee anacho. Je, unakumbuka hadithi ya Zakayo? Sijui ikiwa bado unaimba wimbo huo. Bado wanaimba wimbo huo katika shule ya Jumapili, Zakayo alikuwa mtu mdogo, na sitakuimbia hiyo, kwa hivyo usijali.

Lakini, umuhimu wa hiyo ni, nambari moja, Luka ndiye pekee aliye na hadithi hiyo. Sio katika Mathayo au Marko. Sio kwa John.

Ni Luka pekee aliye nayo. Lakini, inafaa kusudi lake kikamilifu, kwa sababu tena, watoza ushuru hawangepata alama za juu zaidi katika kiwango cha kijamii kuliko wachungaji wangukuwa. Watoza ushuru wengi ambao walifanya kazi kwa serikali ya Kirumi, na haswa Wayahudi hawangukuwa na uhusiano mzuri sana, hawakuwaangalia vyema sana.

Na mara nyingi, mtoza ushuru, sio tu walikuwa wakikusanya pesa kwa ufalme wa Kirumi na serikali ya Kirumi, lakini pia wangukuwa wakijikusanya pesa, kawaida, na aina ya chini ya meza. Kwa hivyo, watoza ushuru wangetendewa kwa njia ile ile, ingawa wangukuwa matajiri sana, wangeangaliwa kwa njia ile ile ambayo Wasamaria na wachungaji na wenye ukoma wangeangaliwa. Walikuwa wenye dhambi, wasiofaa na wasioguswa, lakini Yesu anaonyeshwa kama anawafikia watu wa aina hii, na injili inawajia pia.

Kwa hivyo, unaona, kuanzia na Luka 2, na wachungaji wanaokuja kumtembelea Yesu, mada hiyo inaendelea kuchukuliwa. Inakwenda kwa Wasamaria, wenye ukoma, na

hata watoza ushuru ndio wapokeaji wa huduma ya Yesu. Kwa hivyo, Luka anajaribu kupiga nyundo hoja hii nyumbani, kwamba injili inakwenda kwa watu waliotengwa na jamii na wasiohitajika, sio tu matajiri au wasomi au uanzishwaji wa kidini wa siku hiyo.

Sura ya 15, ndio, endelea. Wenye ukoma, juu ya kichwa changu, siwezi kufikiria wanatoka wapi, wako katika sura gani. Inaweza kuja kwangu.

Ikiwa inafanya hivyo, nitakujulisha. Hapana, Zakayo sio sura ya 10 pia. Nadhani yeye ni kama katika sura ya 19 au kitu kama hicho.

Sehemu inayofuata ninayotaka kuangalia kwa ufupi inahusiana na mifano. Moja ya sifa za kipekee za Luka ni Luka ana mifano kadhaa ambayo haupati katika injili zingine. Luka ana Yesu akifundisha kwa mifano mara nyingi.

Baadhi yao yanaingiliana na kile unachopata katika Mathayo, lakini Luka ana Yesu akifundisha mifano kadhaa ambayo haupati katika injili zingine zozote. Moja wapo ni mifano mitatu inayopatikana katika Luka sura ya 15, ambapo Yesu anasimulia mifano mitatu. Kwanza kabisa, mfano wa kwanza ni mfano wa kondoo aliyepotea, ambapo unakumbuka hadithi ya Shepard, ambaye huleta kondoo wake wote, na kati ya kondoo 100, ni 99 tu wanaoingia, na anatoka nje na kumtafuta yule aliyepotea hadi atakapoipata.

Kisha mfano unaofuata ni mfano wa sarafu iliyopotea. Mwanamke anapoteza sarafu na anafagia nyumba yake na kuigeuza chini hadi apate sarafu hiyo. Na mada ya mifano hii yote miwili sio kuzingatia sana sarafu au kondoo.

Mkazo ni juu ya shangwe ambayo hufanyika inapopatikana ili Mchungaji afurahi anapopata kondoo huyu aliyepotea. Mwanamke huyu anaandaa sherehe na kuwaalika marafiki zake kusherehekea kwa sababu tu alipata sarafu hii aliyopoteza. Kwa hivyo, kuna msisitizo katika mifano hii katika Luka 15 juu ya kufurahi kwa sababu kitu kilichopotea sasa kinapatikana.

Sasa, ikiwa unauliza swali, kwa nini Yesu alisema mifano hii? Rudi kwenye mistari miwili ya kwanza kabisa ya Luka sura ya 15. Inatuambia kwamba Yesu alikuwa akibarizi na baadhi ya watu hawa wasiofaa wa kijamii. Alikuwa akibarizi na kula chakula na watoza ushuru na wenye dhambi.

Na hii ilikuwa na Mafarisayo. Unawakumbuka Mafarisayo kutoka kwa majadiliano yetu mwanzoni mwa muhula? Mafarisayo walikuwa wale waliofuata usafi. Waliitikia utawala wa Kirumi na hali ya siku hiyo kwa kuzingatia kushika sheria.

Walidhani mabadiliko yangekuja kwa kuzingatia usafi wa kibinafsi, usafi wa kitamaduni, na kutii sheria. Kwa hivyo, wanamwona Yesu akishirikiana na vitu hivi

vya kuchukiza vya jamii kama watoza ushuru na wenye dhambi na Wasamaria na watu kama hao, na wote wamekasirika. Na wanashangaa kwa nini ulimwenguni mtu huyu, unajua, ikiwa kweli angekuwa mmoja wetu, hakika anajua sheria, sheria za Agano la Kale, na kwa hakika hangekuwa akishirikiana na watu kama hawa, haswa hawa watoza ushuru ambao ni maadui zetu na wanatunyang'anya.

Kwa hivyo, kwa kujibu hilo, Yesu anasimulia mfano, mifano hii. Na kimsingi, msisitizo ni juu ya ukweli kwamba Yesu lazima ashirikiane na haya kwa sababu ndiyo sababu ametumwa. Ametumwa kuokoa mtu wa aina hii, hata hawa waliotengwa na jamii.

Na badala ya Mafarisayo kunung'unika na kulalamika na kumkosoa Yesu, wanapaswa kufurahi kwa sababu wokovu huu sasa unaenea na kwenda kwa watu hawa, hata watu kama watoza ushuru na wenye dhambi. Kwa hivyo, Mafarisayo hawapaswi kushika na kulalamika. Wanapaswa kufurahi.

Na mfano, ndiyo sababu Yesu anasimulia mifano hii. Kwa njia ile ile ambayo mwanamke hufurahi anapopata sarafu, vivyo hivyo, mchungaji hufurahi wakati kondoo anapatikana, hakika, wanapaswa kufurahiya kitu kikubwa zaidi wakati mtu aliyepotea sasa anapatikana na kurejeshwa kwenye uhusiano na Mungu. Lakini kilele cha mifano hii kinakuja katika ule wa mwisho, wa tatu, na huo ndio mfano, tunaita mfano wa mwana mpotevu.

Sidhani kama nina PowerPoint katika hii. La. Mfano wa mwana mpotevu.

Inafurahisha, unaposoma mfano huu, kwa kawaida mwana, mwana mpotevu, mwana mdogo, hupata umakini wote. Na unajua hadithi vizuri. Mwana, anayeitwa mwana mpotevu, huenda kwa baba yake na kuomba urithi wake, ambao wengine wanapendekeza ungekuwa sawa na kutamani kifo chake kwa sababu ilikuwa tu baada ya kifo cha baba kwamba mtoto angepokea urithi wake kamili.

Lakini chochote kile, hakika ni ishara ya kutoheshimu sana. Na kwa hivyo, mtoto anakimbia na kufuja mali yake yote na kuishia kulisha nguruwe na kutamani kwamba angeweza kula chakula anachowalisha nguruwe. Hatimaye, anapata fahamu na anafikiria, nitarudi kwa baba yangu na natumai baba yangu angalau atanikubali kama mtumwa.

Hata kama hatakubali kuwa mimi bado ni mtoto wake, labda ataniajiri kama mtumwa kwa sababu chochote ni bora kuliko kulisha nguruwe hawa na kutamani kula kile wanachokula. Kwa hivyo, anarudi kwa baba yake na unajua hadithi vizuri. Baba anakimbia kwenda kumsalimia.

Maelezo kidogo ya usuli. Uwezekano mkubwa zaidi, nilikuwa nikisoma mfano huu, na mke wangu alilelewa kusini mashariki mwa Montana ambapo ikiwa umewahi kuwa huko, wakati mwingine majirani zako walikuwa umbali wa maili 20-30, halisi. Huyo

alikuwa jirani yako wa karibu, shamba juu, ambalo lingeweza kuwa umbali wa maili 20.

Na wakati mwingine barabara kuu ya barabara kuu, barabara kuu ambayo ilikuwa uchafu, barabara kuu, ilikuchukua maili nyingine tano kufika nyumbani, nyumba ya ranchi. Hukuweza hata kuiona kutoka barabarani. Na nilikuwa nikiwafikiria, nilikuwa nikisoma mfano huu kwa mwanga huo kwamba mtu huyu alikuwa aina ya mfugaji nyuma, katikati ya mahali popote huko Montana au kitu kingine.

Walakini, uwezekano mkubwa mtu huyu alikuwa akiishi katika mji wa kawaida katika Mashariki ya Kati. Na kila mtu, sio tu kwamba kila mtu labda alijua kile mtoto alimfanyia, lakini uwezekano mkubwa kila mtu alikuwa akitazama wakati alikimbia kumsalimia mtoto wake. Na ikiwa ungekuwa baba tajiri katika Mashariki ya Karibu ya zamani na mtoto wako alikuwa amekutendea hivyo, haukukimbia na kumsalimia.

Walakini ndivyo baba anavyofanya katika hadithi hii. Na hiyo ndiyo hoja nzima. Baba alijidhalilisha hata mbele ya jamii nzima kwa kwenda nje na kumpokea mtoto wake.

Lakini hiyo ndiyo hoja nzima. Kwamba hata kama baba wa kibinadamu hafanyi hivyo, Mungu hufanya hivyo. Wakati wowote anapokubali mwenye dhambi ambaye amemtendea jinsi tulivyofanya, Mungu vivyo hivyo hujinyenyekeza katika kumpokea mtu yeyote anayemgeukia kwa toba.

Lakini kile tunachokosa mara nyingi ni kuzingatia mpotevu na baba. Tunachokosa mara nyingi ni kwamba kuna mhusika wa tatu katika mfano huu. Kuna mtu yeyote anayejua ni nani? Unakumbuka ni nani? Ni mtoto mkubwa.

Na mwingiliano wa baba na mtoto mkubwa unatawala mfano wote. Na kwa kweli, mtoto mkubwa anaingia na anashangaa nini kinaendelea. Anaona baba akiandaa sherehe hii kubwa ya kufafanua kwa mtoto mdogo.

Mwana huyu mdogo ambaye amemsaliti na kupoteza utajiri wake, alimtendea kwa dharau. Na sasa baba anamkubali tena kama mtoto wa kiume na kutupa sherehe hii na hiyo ina wivu na hasira mtoto mkubwa. Kwa sababu gani? Kweli, mtoto mdogo hakustahili hii.

Mwana mdogo anastahili adhabu na hata hastahili kutendewa kama mtumwa. Na kinachovutia basi ni kwamba baba anaisha, au mfano unaisha, na baba akihutubia mtoto mkubwa ambaye ana wivu sana juu ya kile kinachotokea. Na hivi ndivyo anamwambia.

Anasema, Mwanangu, kisha baba akamwambia mtoto mkubwa, Mwanangu, uko pamoja nami daima na yote yangu ni yako, lakini ilibidi tusherehekee na kufurahi kwa

sababu ndugu yako huyu alikuwa amekufa na amefufuka. Alikuwa amepotea na amepatikana. Mwisho wa mfano na kisha kuendelea na Luka sura ya 16.

Sasa unaposikiliza hilo, ni nini kinachokosekana katika mfano huu? Kwa kweli kuna kitu kinachokosekana. Mvutano unakaribia kuonekana ikiwa unasoma hadithi hii kwa mara ya kwanza. Nadhani tumeizoea sana na tunazingatia sana mwana mpotevu na baba hivi kwamba tunakosa.

Lakini tena, una mtoto huyu mkubwa. Yuko nje ya uwanja akifanya kazi. Anasikia sherehe hii ikiendelea.

Anakuja kuiona na anasema, nini kinaendelea? Mwana wako huyu ambaye alikutendea hivyo na unamfanyia sherehe? Nami je? Na baba anasema, umekuwa nami kila wakati, lakini ilibidi tufurahi kwa sababu ndugu yako huyu amepotea na sasa amepatikana. Alikuwa amekufa na sasa yuko hai. Mwisho wa mfano.

Nini kinakosekana? Kwa wale ambao mna wakosoaji wa fasihi mjuzi wa kuchambua hadithi, ni nini kinakosekana katika mfano huu? Ndio, majibu ya kaka mkubwa ni nini? Je, alijiunga na chama? Baba anamwalika ajiunge na sherehe. Alijiunga au la? Au alirudi uwanjani? Mfano haukuambii. Ni kana kwamba mfano huo umefunguliwa kwa makusudi ili Mafarisayo wajibu ipasavyo.

Kwa maana fulani, watamaliza mfano. Je, watajibu? Je, watafurahi na kujiunga na shangwe wakati mtoza ushuru au mwenye dhambi atajibu kwa toba na Mungu anapanua neema yake? Au wataendelea kulalamika na kujitenga na Yesu na kutoka kwa kusudi la Mungu katika kuokoa ulimwengu? Kwa hivyo, mfano, nadhani hii ni ya makusudi, Yesu anaacha mfano wazi kuwauliza wasomaji wamalize. Je, watajiunga katika kufurahi kwa sababu Mungu anatoa neema yake kwa mtu ambaye hastahili au wataendelea kulalamika na kwa hivyo kujitenga na Yesu? Sawa kabisa.

Hayo ni baadhi ya maandishi ya kipekee katika Luka. Moja ya maswali, nadhani moja ya maswali kwenye jaribio lako, lakini natumai umechukua kutoka kwa usomaji wako, ni nini kinachovutia juu ya Luka? Nusu ya Luka, nusu ya injili ya Luka haipatikani mahali pengine. Katika sehemu zingine za Mathayo, haipatikani katika Marko au katika Yohana.

Kwa hivyo, Luka ana nyenzo nyingi ambazo ni za kipekee kwake. Lakini ni nini cha kipekee kuhusu injili ya Luka? Ni baadhi ya mada gani ambazo Luka anajaribu kuwasilisha ambazo anasisitiza ambazo hazipo katika injili zingine au angalau sio kwa kiwango sawa? Au angalau hata ikiwa zimesisitizwa katika injili nyingine, Luka anaonekana kutaka kuzisisitiza pia. Kwanza kabisa ni, kama tulivyoona tayari, Luka ana msisitizo mkubwa kuanzia na Luka sura ya 2, kuzaliwa kwa Yesu.

Na ningependekeza hata sura ya 1. Sura ya 1 sio ya unyenyekevu sana, inafanyika katika hali ya unyenyekevu kuliko sura ya 2. Lakini Luka anataka kusisitiza kwamba Yesu, anamwonyesha Yesu kama mtu ambaye ana huruma kwa waliotengwa na jamii. Tena, tayari tumemwona Yesu, ni wachungaji, wachungaji hawa wa kufedhehesha, wa kuchukiza ambao huja kumwabudu Yesu katika Luka sura ya 2. Yesu anakamatwa na Mafarisayo wakishirikiana na watoza ushuru na wenye dhambi.

Anamfanya Zakayo aje kwake na kwa kweli anaenda kula chakula na Zakayo, mtoza ushuru huyu. Yesu ndiye anayeponya wakoma. Msamaria ni shujaa wa mfano wa Yesu.

Kwa hivyo, Yesu anaonyeshwa mara kwa mara katika Luka kama anayefikia jamii na kuwa na huruma kwa waliotengwa na jamii, kwa waliotengwa na jamii. Tena, Yesu anaonyeshwa kama anashirikiana na watu ambao labda wangekatazwa chini ya sheria ya Agano la Kale, nk. Yesu pia anaonyeshwa kama njia ya msingi ambayo Luka anataka kuonyesha Yesu.

Ikiwa Mathayo anamwonyesha Yesu kimsingi kama mwana wa Daudi kwa Myahudi na Mataifa, na vile vile Musa mpya na mwalimu. Ikiwa Marko anaonyesha usawa kati ya Yesu, ubinadamu, na mungu. Luka anamwonyesha Yesu kama mwokozi wa ulimwengu.

Hiyo inaonekana kuwa moja ya maneno anayopenda Luka, neno mwokozi au kitenzi kuokoa, kuokoa. Anatumia hiyo kwa uwiano zaidi kuliko maandishi mengine yoyote ya injili. Kwa hivyo, Luka anamwonyesha Yesu kama yule anayeleta wokovu kwa ulimwengu.

Yeye ndiye mwokozi wa ulimwengu, haswa hawa wasiofaa kijamii na waliotengwa na jamii kama watoza ushuru na wenye dhambi, nk. Yesu pia anaonyeshwa kuwa anatimiza Agano la Kale. Ikiwa unakumbuka, aina ya mwisho wa injili, kilele cha hii, baada ya kufufuka kwake Yesu anaonekana pamoja na watu wawili ambao wanatembea kwenye kile kinachojulikana kama Barabara ya Emmaus.

Yesu anaonekana katikati yao na hawaelewi, hawaoni ni nani mara moja. Lakini inasema, kisha Yesu akaelezea kutoka kwa sheria na maandishi na manabii jinsi wote walivyozungumza juu yake. Kwa maneno mengine, Luka anamwonyesha Yesu, kama vile Mathayo alivyofanya, kama kilele cha ufunuo wa Mungu.

Hiyo ni, kama lengo na utimilifu wa maandiko ya Agano la Kale. Na kwa hivyo, kama Mathayo, kama Luka, Yesu anaonyeshwa kama mwana wa Daudi. Hiyo ni moja ya mada ambazo Luka anashiriki na Mathayo.

Mathayo ana mazungumzo zaidi juu ya Yesu kama Masihi na Mfalme, wakati mwingine tena ana msisitizo mkubwa wa Mataifa. Lakini Luka vivyo hivyo

anaonyesha Yesu, haswa katika sura mbili za kwanza. Luka anamwonyesha Yesu kama mwana wa Daudi, katika kutimiza ahadi za Agano la Kale za mfalme wa Daudi ambaye angeketi kwenye kiti cha enzi na kutawala Israeli, lakini hatimaye juu ya uumbaji wote.

Kwa hivyo, Yesu anaonyeshwa kama utimilifu wa ahadi hizo za Masihi. Msisitizo mwingine katika Luka ni kwamba ni picha tu ya sarafu ya karne ya kwanza au takriban karne ya kwanza. Msisitizo mwingine juu ya Luka ni pesa na mali.

Sio tu kwamba mifano mingi ya Yesu imeelekezwa kwa lengo hilo, lakini angalia unaposoma Luka, ambayo ulipaswa kuwa umefanya kwa sasa, umeona ni mifano mingapi ilishughulikia maswala ya utajiri na pesa? Zaidi ya hayo, tena kurudi kwa Zakayo. Zakayo kama mtoza ushuru ni mtu tajiri. Na kama hadithi inavyoendelea, baada ya Yesu kukutana naye na baada ya kujibu kwa imani kwa Yesu na kuwa mfuasi wa Yesu Kristo, anauza nusu ya mali yake au kutoa nusu ya mali yake kwa maskini.

Na hata anarejesha chochote ambacho ameiba kutoka kwa mtu yeyote, akanyang'anya watu, anarejesha hiyo mara nne. Na ningedhani kwamba bado alikuwa tajiri hata baada ya hayo yote. Lakini Zakayo anaonyeshwa kama mtu tajiri.

Sasa kumekuwa na mapendekezo kadhaa kwa nini hii ndio kesi ambayo kwa sasa sina nia ya kujaribu kubandika. Lakini wengine wamependekeza hii inaweza kuonyesha ukweli kwamba Luka anahutubia watu matajiri wa jumuiya ya Kikristo. Au angalau hiyo ni sehemu ya watazamaji wake kwa msisitizo huu juu ya utajiri.

Walakini, Luka ni wazi, katika Injili zake, Luka yuko wazi, haswa kama inavyoonyeshwa katika hadithi ya Zakayo, Luka kimsingi anapinga kuhifadhi mali na badala yake anasisitiza kugawana mali na maskini, ambayo inafaa msisitizo wake kwa waliotengwa na jamii, nk. Lakini katika mafundisho ya Luka juu ya utajiri, kuna msisitizo mkubwa katika maeneo juu ya kulaani uhifadhi wa mali na ukusanyaji wa mali na badala yake kuwa tayari kushiriki na maskini. Kwa hivyo, tambua kwamba kama moja ya mada kuu za Luka ni mali, utajiri, na pesa.

Na tena, hiyo inaweza kuwa kwa sababu ya hadhira au angalau sehemu ya hadhira ambayo Luka alikuwa akihutubia. Na mwishowe, sina slaidi kwa mwisho. Hatimaye, Luka, mojawapo ya mada ambazo zinasisitizwa katika Luka ni mada ya sala na sifa.

Kwa hivyo kwanza, kwa mfano, kwanza kabisa, Luka, zaidi ya Injili zingine, anaonyesha Yesu kama akiomba katika sehemu muhimu za maisha yake, haswa akaunti ndefu ya sala ya Yesu katika bustani ya Gethsemane kabla ya kukamatwa kwake na kusulubiwa. Na mada hii, sala na sifa, inaendelea katika Kitabu cha Matendo pia. Lakini Yesu anaonyeshwa kama akiomba katika mambo muhimu na mambo muhimu katika maisha yake.

Lakini pia, kuanzia sura ya 1 na 2, na haswa ikiwa unarudi nyuma na kusoma sura ya 1 na 2, angalia ni mara ngapi watu hujibu kwa nyimbo za sifa. Bora zaidi, inayojulikana zaidi ni Mary's The Magnificat. Soma sura ya 1. Hata wachungaji, malaika wanapowatokea wachungaji, wanaimba wimbo, Utukufu kwa Mungu aliye juu.

Wachungaji wanarudi, wakimtukuza na kumsifu Mungu. Kwa hivyo, katika Injili yote, una msisitizo huu juu ya ukweli kwamba wokovu ambao Mungu hutoa, Mungu ndiye Mwokozi wa ulimwengu, haupaswi kuibua jibu la malalamiko kwa sababu Mungu anawafikia watu ambao hawastahili, lakini badala yake anapaswa kuibua jibu la sifa na ibada kwa watu wa Mungu. Na hiyo inaonekana kuwa msisitizo muhimu sana katika Luka katika sala na sifa.

Sawa kabisa. Kuna mada zingine kuhusu Luka ambazo labda tunaweza kusesitiza, lakini nimejaribu kugonga kile ninachodhani ni muhimu ambazo unahitaji kujua. Maswali yoyote?

Huyu ni Dk. Dave Mathewson akiwasilisha hotuba ya Historia na Fasihi ya Agano Jipya namba 10 juu ya Luka: historia na mandhari zake.